

ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

КАМАРДІНА ЮЛІЯ ВІКТОРІВНА

УДК 352.07-048.35(477)

**МУНІЦИПАЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ ТА ДЕРЖАВАХ-
ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
МІЖДЕРЖАВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис
Робота виконана на кафедрі конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор
ГРІНЕНКО ОЛЕНА ОЛЕКСІЇВНА,
Інститут законодавства Верховної Ради України,
завідувач відділу європейського права та міжнародної інтеграції

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент
ЛЕНГЕР ЯНА ІВАНІВНА,
Луцький національний технічний університет,
завідувач кафедри права

кандидат юридичних наук, доцент
ФРІДМАНСЬКИЙ РОМАН МИХАЙЛОВИЧ,
Ужгородський національний університет,
юридичний факультет,
доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства

Захист відбудеться **19 травня** 2020 р. о **11.00** годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.867.01 в Інституті законодавства Верховної Ради України за адресою: 04053, м. Київ, пров. Несторівський, 4.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту законодавства Верховної Ради України за адресою: 04053, м. Київ, пров. Несторівський, 4.

Автореферат розіслано 2020 року

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

І.А. Куян

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Розвиток і модернізація сучасних систем місцевого самоврядування спричинили проведення муніципальних реформ як у багатьох державах-членах Європейського Союзу, так і в Україні, що стало початком упровадження нових правових стандартів у сфері місцевого самоврядування, серед яких формування ефективного місцевого самоврядування на засадах децентралізації та субсидіарності. Сучасні процеси формування ефективного місцевого самоврядування в Україні обумовлені цілим комплексом обставин, пов'язаних із сучасним процесом європейської міждержавної інтеграції, що знайшло своє формально-юридичне відображення в положеннях Угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо підстав і цінностей внутрішньодержавних трансформацій системи місцевого самоврядування з урахуванням, зокрема, таких принципів, як стабільність і дієвість демократичних інституцій, верховенство права, повага до прав людини й основоположних свобод.

Муніципальна реформа в Україні концептуально ґрунтується на європейських принципах і стандартах формування ефективного місцевого самоврядування, що детермінує в якості основних завдань конституційно-правову модернізацію системи місцевого самоврядування, формування реального та дієвого інституту місцевого самоврядування, забезпечення децентралізації публічної влади з максимальним наближенням до більшості територіальних громад та їх жителів для створення й підтримки сприятливого життєвого середовища. З огляду на ці міркування можна стверджувати про потребу науково-теоретичного і практичного осмислення та наукового аналізу проблем, пов'язаних із здійсненням муніципальної реформи за умов реалізації державної стратегії зі вступу до Європейського Союзу, а також про науково-практичну дискусію щодо вивчення правової природи і механізмів проведення муніципальної реформи, її спрямування, характеру, визначення суб'єктно-об'єктного складу, а також вирішення конкретних проблем організаційно-правового забезпечення муніципальної реформи.

Розроблення найоптимальніших шляхів імплементації європейських правових стандартів у сфері місцевого самоврядування, визначення загальних (у європейському контексті) і специфічних (національних і регіональних) характеристик даного процесу допоможе з'ясувати, наскільки факт членства в ЄС (або перспектива входження) зумовлює схожість національних систем місцевого самоврядування, їх готовність наслідувати загальноєвропейським принципам і стандартам, що також свідчить про актуальність обраної теми.

Проблеми європейського вибору України та його значення для розвитку місцевого самоврядування активно розробляються в українській науці. Питання оцінки муніципальної реформи та дослідження проблем місцевого самоврядування в Україні в умовах європейської міждержавної інтеграції представлено в працях відомих вчених у галузі конституційного і муніципального права: М. О. Баймуратова, О. В. Батанова, Ю. О. Волошина, О. О. Гріненко, О. В. Зайчука, В. М. Кампо, А. М. Колодія, О. Л. Копиленка,

М. І. Корнієнка, В. В. Кравченка, І. О. Кресіна, Я. І. Ленгер, П. М. Любченка, О. О. Майданника, М. І. Мельника, М. П. Орзіха, В. Ф. Погорілка, Ю. Л. Панейко, М. О. Пухтинського, А. О. Селіванова, В. О. Серьогіна, І. Д. Сліденко, А. А. Стрижака, Ю. М. Тодики, В. Л. Федоренко, Р. М. Фрідманський, О. Ф. Фрицького, В. М. Шаповала, Ю. С. Шемшученка та інших.

Для розуміння проблем реформування місцевого самоврядування в діалектичній єдності зі становленням місцевого самоврядування за європейськими принципами та стандартами, вагомими є праці зарубіжних авторів, що віддзеркалюють національний досвід утвердження дієвої та ефективної системи місцевого самоврядування.

Серед зарубіжних учених зазначену проблему розглядають Д. Вілсон, І. Вілка, Т. Вюртенгбергер, А. Бекст, М. Голдсмит, Г. Густавссон, В. Дюран, М. Кітінг, М. Кулеш, Т. Ларссон, С. Ліпсет, А. Міллімак, Дж. Лундберг, П. Нільсон, М. Портер, О. Петерсон, А. Рінанен, П. Сегварі, Е. Томпсон та інші. У своїх дослідженнях вони визначають питання й механізми організації та проведення муніципальних реформ, роблячи акцент на причинах, результатах і наслідках перетворень у системі місцевого самоврядування конкретної країни.

Віддаючи належне науковцям, розробки яких становлять вагомий внесок у вивчення означеної проблематики, зауважимо, що ключові питання проведення муніципальної реформи в Україні за європейськими принципами та стандартами представлено фрагментарними дослідженнями або спрямовано на окремі аспекти реформування місцевого самоврядування. Саме відсутність комплексного наукового порівняльно-правового дослідження національної моделі муніципальної реформи в державах-членах ЄС зумовила невирішеність кола актуальних питань, пов'язаних із формуванням науково-практичної парадигми реформування місцевого самоврядування в Україні в умовах європейської міждержавної інтеграції за загально визнаними європейськими принципами та стандартами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження обрана у відповідності до теми кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету «Актуальні конституційні та міжнародно-правові проблеми становлення, розвитку та функціонування публічної влади в Україні в умовах міждержавної інтеграції» (номер державної реєстрації 0108U008427). Дисертаційна робота виконувалась в рамках держбюджетної науково-дослідної теми кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету «Формування правового механізму забезпечення європейських стандартів в умовах міждержавної інтеграції України» (номер державної реєстрації 0111U010449).

Мета дослідження. Мета роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного порівняльно-правового аналізу теоретичних аспектів і практичної реалізації муніципальної реформи в Україні та в державах-членах ЄС в умовах європейської міждержавної інтеграції сформулювати висновки, узагальнення, пропозиції та рекомендації, спрямовані на формування науково-

практичної парадигми реформування місцевого самоврядування в Україні за загально визнаними європейськими принципами та стандартами.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі **завдання**:

- визначити поняття та сутність муніципальної реформи в Україні;
- встановити компонентний (об'єктно-суб'єктний) склад муніципальної реформи;
- здійснити аналіз правової регламентації муніципальної реформи в комплексі конституційно-правових і галузево-правових процесів трансформації місцевого самоврядування, виділити основні її етапи;
- дослідити концептуальні основи і практику реалізації муніципальної реформи в державах-членах ЄС в умовах європейської міждержавної інтеграції;
- проаналізувати досвід держав-членів ЄС стосовно шляхів удосконалення організації та функціонування місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в якості перспективного напрямку муніципальної реформи в Україні;
- визначити правові проблеми забезпечення принципу субсидіарності в процесі реформування місцевого самоврядування в державах-членах ЄС і можливості використання досвіду в Україні;
- проаналізувати основні напрямки та результати здійснення муніципальної реформи в Україні на підставі досвіду держав-членів Європейського Союзу;
- обґрунтувати висновки і пропозиції щодо удосконалення законодавчо-нормативного та інституційного забезпечення муніципальної реформи в Україні, особливо на етапі її практичного впровадження в умовах європейської міждержавної інтеграції.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері здійснення муніципальної реформи в Україні та в державах-членах Європейського Союзу в умовах європейської міждержавної інтеграції.

Предметом дослідження є досвід реалізації муніципальної реформи в державах-членах Європейського Союзу в умовах європейської міждержавної інтеграції та можливості його використання в Україні.

Методи дослідження. Для одержання найбільш достовірних наукових результатів, при проведенні дослідження автор прагнув поєднати різні принципи наукового пізнання, комплекси методологічних підходів (напрямів) і методів (загальнонаукових, спеціальних), що дозволило всебічно й комплексно провести порівняльно-правовий аналіз досвіду реалізації муніципальної реформи в державах-членах Європейського Союзу та можливості його використання в Україні.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить загальнонауковий метод діалектики, який дозволив розглянути динаміку трансформації місцевого самоврядування в державах-членах Європейського Союзу та в Україні під впливом європейських міждержавних інтеграційних процесів.

Для вирішення поставлених завдань у роботі було застосовано такі методи: з використанням логіко-семантичного методу поглиблено понятійний

апарат, зокрема вироблено авторський підхід до розуміння поняття «муніципальна реформа», що призвело до розуміння сутності, напрямів і тенденцій реалізації муніципальної реформи в сучасній Україні (підрозділи 1.1); структурно-функціональний метод застосовано для аналізу взаємозв'язку таких правових категорій, як «конституційна реформа», «адміністративна реформа», «адміністративно-територіальна реформа» та «муніципальна реформа», що своєю чергою вимагає утворення міцного методологічного фундаменту інституціоналізації та конституювання суб'єктно-об'єктного складу місцевого самоврядування як комплексу системи явищ і процесів у контексті муніципальної реформи (підрозділ 1.1, 1.2); історико-правовий метод застосовувався для з'ясування особливостей проведення муніципальних реформ в Україні та в державах-членах ЄС протягом різних конкретно-історичних етапів їх розвитку (підрозділи 1.3, 2.1); порівняльно-правовий метод дозволив проаналізувати законодавство у сфері місцевого самоврядування 28 (двадцяти восьми) держав-членів Європейського Союзу, враховуючи тип правової системи, до якої вони належать, використовувався для виявлення схожого й відмінного, позитивного й негативного досвіду організації та функціонування місцевого самоврядування в державах-членах ЄС в умовах європейської міждержавної інтеграції та визначення на підставі цього досвіду перспективних напрямів муніципальної реформи в Україні (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3); для осягнення внутрішньої логіки реформи шляхом порівняння особливостей муніципальної реформи на кожній стадії її реалізації та виокремлення на підставі цього загальних закономірностей і напрямів її здійснення застосовувався формально-юридичний метод (підрозділ 3.1); за допомогою прогностичного методу було визначено напрями, результати та перспективи реалізації муніципальної реформи в Україні на основі позитивного досвіду держав-членів Європейського Союзу (підрозділи 3.1, 3.2).

В результаті застосування зазначених наукових методів і прийомів порівняльного аналізу досліджуваної проблематики було вироблено авторський підхід до предметної визначеності муніципальної реформи, що виступає вихідним методологічним моментом, основою для науково-практичного розуміння об'єктивності такої реформи та її призначення в суспільстві.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що ця дисертація є першим комплексним науковим дослідженням теоретичних і практичних проблем щодо реалізації муніципальної реформи в Україні з урахуванням практичного досвіду формування ефективного місцевого самоврядування держав-членів Європейського Союзу в умовах міждержавної інтеграції. В межах проведеного дослідження було одержано результати, які становлять наукову новизну і практичну значимість, знаходять свій прояв у теоретичних положеннях і висновках, які виносяться на захист:

уперше:

– визначено категорію «муніципальна реформа» як певний комплекс законодавчих і організаційних заходів, обумовлених суспільними потребами формування сучасної системи місцевого самоврядування за європейськими стандартами та принципами, на основі узагальнення

існуючих теоретичних підходів, законодавчих та інших нормативно-правових актів у таких практично-прексеологічних аспектах, як форма, зміст і суть;

- визначено складові компоненти муніципальної реформи – співвідношення суб'єкта власне з об'єктом муніципальної реформи;

- запропоновано авторську періодизацію генезису реформування місцевого самоврядування в Україні, що здійснюється з моменту становлення України як незалежної, суверенної держави з визнанням досвіду держав-членів Європейського Союзу (позитивних і негативних результатів) у формуванні ефективного місцевого самоврядування, що дало змогу визначити конкретно-історичні етапи становлення та розвитку місцевого самоврядування і виявити фактори, що вплинули на трансформацію системи місцевого самоврядування в незалежній Україні;

- здійснено комплексне порівняльне дослідження організаційно-правових проблем реалізації муніципальної реформи в державах-членах ЄС, спрямованих на адаптацію системи місцевого самоврядування до вимог європейських правових стандартів, зокрема на основі фундаментальних принципів, таких як демократизм, децентралізація та субсидіарність;

- подано системні пропозиції щодо удосконалення законодавчо-нормативного та інституційного забезпечення муніципальної реформи в Україні, особливо на етапі її практичного впровадження в умовах європейської міждержавної інтеграції, за такими напрямками: формування нової територіальної основи для діяльності органів влади на рівні громад і районів; забезпечення подальшої децентралізації та передачі повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування та їх розмежування за принципом субсидіарності; створення належної ресурсної бази для здійснення повноважень органів місцевого самоврядування; упорядкування системи державного контролю та нагляду за законністю діяльності органів місцевого самоврядування; розвиток форм прямого народовладдя: виборів, референдумів;
удосконалено:

- розуміння сутності європейських правових стандартів побудови місцевого самоврядування, які спричиняють вплив на здійснення муніципальних реформ як у державах-членах Європейського Союзу, так і в державах, стратегічною законодавчо встановленою метою яких є повноправний вступ до Європейського Союзу (прикладом може слугувати Україна);

- наукові підходи до проблем європейського вектору реформування місцевого самоврядування в Україні як до комплексу конституційно-правових і галузево-правових процесів трансформації місцевого самоврядування, з метою максимального забезпечення прав і законних інтересів громадян-членів територіальної громади;

- перспективні напрями та етапи муніципальної реформи в Україні, шляхи синхронізації їх з ухваленням відповідних законодавчих та інших нормативно-правових актів;

набули подальшого розвитку:

- методологічні підходи до розуміння муніципальної реформи як комплексного системного процесу структурних, функціональних та організаційних змін у системі організації влади на місцях;
- теоретичні розробки щодо інституціоналізації суб'єктно-об'єктного складу місцевого самоврядування в контексті муніципальної реформи;
- наукове аргументування вимог, що ставляться до організації та проведення муніципальної реформи, зокрема до її нормативно-правового регулювання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення та висновки, сформульовані в дисертаційній роботі, мають теоретичне і практичне значення. Отримані результати можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальших досліджень проблем реалізації та правового забезпечення муніципальної реформи в Україні на основі досвіду реформування місцевого самоврядування в державах-членах Європейського Союзу;

- у правозастосовній діяльності – в результаті проведеного дослідження сформульовано системні пропозиції щодо подальшої успішної реалізації муніципальної реформи в Україні в умовах європейської міждержавної інтеграції, зокрема розроблення і прийняття Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших нормативно-правових актів, якими передбачено закласти правові основи побудови системи місцевого самоврядування в Україні на принципах і нормах Європейської Хартії місцевого самоврядування;

- у навчальному процесі – в процесі підготовки навчальних матеріалів з дисциплін «Конституційне право України», «Муніципальне право», «Конституційне право зарубіжних країн», «Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні».

Апробація результатів дослідження. Опрацьовані в дисертаційній роботі доробки, висновки та пропозиції обговорювалися на засіданнях кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету. Результати проведеного дослідження були апробовані автором у наукових публікаціях і доповідях на науково-практичних конференціях: «Закарпатські правові читання» (м. Ужгород, 29-30 квітня 2010 р.); «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя, 22-23 квітня 2010 р.); «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Маріуполь, 15 березня 2013 р.); «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Маріуполь, 14 березня 2014 р.); «Нові виміри прав людини: юридичні, філософські, політичні аспекти» (м. Львів, 2014 р.); «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Маріуполь, 13 березня 2016 р.); «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Маріуполь,

11 березня 2016 р.); «Európska tradícia v medzinárodnom práve: uplatňovanie ľudských práv» (7 máj 2016, Bratislava, Slovenská republika).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження знайшли своє відображення в 17 наукових публікаціях, зокрема в 9 статтях, опублікованих у фахових виданнях із юридичних наук, з них 5 статей надруковано у виданнях, що включені до міжнародної наукометричної бази даних «Index Copernicus International» (Польща), тезах 8 доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дисертаційного дослідження. Робота складається з анотації державною та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою дисертації, вступу, трьох розділів, які включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (315 найменування на 32 сторінках), додатку. Загальний обсяг дисертації становить 266 сторінок, з них основного тексту – 221 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і представлено аналіз стану дослідження теми дисертації; показано зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами; визначено мету і завдання дослідження, його об'єкт і предмет; охарактеризовано використані методи дослідження; сформульовано наукову новизну одержаних результатів і розкрито їх практичне значення; надано інформацію про апробацію результатів дисертації та публікації на тему дослідження, його структуру й обсяг.

Розділ 1 «Теоретико-правові основи дослідження муніципальної реформи в Україні в умовах європейської міждержавної інтеграції» містить три підрозділи.

У *підрозділі 1.1. «Поняття та сутність муніципальної реформи в Україні»* досліджуються сутність і основні ознаки феномену муніципальної реформи.

На підставі узагальнення існуючих теоретичних підходів, законодавчих та інших нормативно-правових актів досліджено основні підходи до розуміння муніципальної реформи в таких практично-прексеологічних аспектах, як форма, зміст і суть.

Доведено, що сутнісний аспект муніципальної реформи полягає у здійсненні системи заходів, які необхідно чітко узгодити із заходами щодо проведення конституційної й адміністративної реформи, а також з реформою адміністративно-територіального устрою, оскільки простежується предметний «перетин» реформ, зокрема у сфері трансформації змісту і форм відповідних суспільних відносин на локальному рівні на сучасних засадах визначення європейських принципів децентралізації, демократії та прав людини.

Проаналізовано основні ознаки муніципальної реформи. Наголошено, що зміст муніципальної реформи охоплює мету, суб'єкт, об'єкт, засоби її здійснення. Метою муніципальної реформи є трансформація та модернізація за європейськими принципами сучасної системи місцевого самоврядування, яка була б здатна задовольнити інтереси жителів територіальних громад. Засоби

здійснення муніципальної реформи – це комплекс організаційно-правових заходів.

Виходячи з такої методологічної парадигми, муніципальну реформу слід розуміти як комплекс організаційно-правових заходів упровадження локальної демократії в Україні, обумовлених суспільними потребами формування ефективного місцевого самоврядування за європейськими стандартами та територіальної організації влади за принципами субсидіарності й децентралізації, який має призводити до суттєвих організаційних, функціональних і структурних зрушень у системі місцевого самоврядування.

У підрозділі 1.2. «Суб'єкт та об'єкт як складові компоненти муніципальної реформи в Україні» досліджено компонентний (об'єктно-суб'єктний) склад муніципальної реформи.

Встановлено, що формування нової моделі місцевого самоврядування неможливе без визначення суб'єкта й об'єкта реформування місцевого самоврядування.

Акцентовано, що місцеве самоврядування має спеціальний суб'єкт – територіальну громаду, і спеціальний об'єкт – питання місцевого значення. Визначення правового статусу територіальної громади серед цілісної системи місцевого самоврядування, механізмів її розвитку та функціонування в умовах конституційної, адміністративної й адміністративно-територіальної реформи, є можливим лише на підставі комплексного, системного підходу. Доцільність комплексного і системного підходу до визначення статусу територіальної громади обґрунтовується емпіричними та теоретичними знаннями про зазначений інститут як конституційного, так і муніципального права, що надасть можливість у майбутньому вибудувати стабільну правову базу, на засадах якої має здійснюватися конкретизація їх правового статусу.

Доведено, що інституціоналізація суб'єктно-об'єктного складу місцевого самоврядування в умовах муніципальної реформи дозволить подолати кризові явища при формуванні сучасного дієвого та конкурентоспроможного місцевого самоврядування, яке ефективно буде вирішувати питання місцевого значення.

У рамках підрозділу 1.3. «Правове забезпечення здійснення муніципальної реформи в Україні в сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції» наголошується на актуальності дослідження правового забезпечення реформування місцевого самоврядування в сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції, оскільки муніципальна реформа в Україні не є завершеною, і кожен новий її період і етап мають піддаватись аналізу з точки зору їх мети, конкретних завдань і результативності.

Виділено п'ять періодів муніципальної реформи в Україні. Проведений аналіз періодів, основних етапів і напрямів муніципальної реформи в Україні показав, що в результаті запозичення чи орієнтації на парадигмальний базис формування ефективного місцевого самоврядування розвинених держав-членів ЄС Україна впродовж останньої чверті століття неодноразово переживала процеси трансформації системи місцевого самоврядування радянських зразків за такими принципами, як визнання місцевого самоврядування на конституційному рівні, свобода дій органів місцевого самоврядування в межах

їх повноважень, самостійність місцевих органів при вирішенні питання щодо його внутрішніх структур, розподіл повноважень місцевого самоврядування на власні й делеговані, фінансові гарантії. Зазначено, що в сучасних умовах, з метою закріплення єдиних напрямків державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування та механізмів її реалізації, Урядом у 2014 році було запропоновано сформулювати Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, яка по суті є програмою дій, спрямованих на реалізацію довгострокових пріоритетів, цілей, завдань, напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування.

Розділ 2 «Організаційно-правові проблеми реалізації муніципальної реформи в державах-членах Європейського Союзу в умовах європейської міждержавної інтеграції» містить три підрозділи.

У підрозділі 2.1. *«Концептуальні основи і практика реалізації муніципальної реформи в країнах-членах Європейського Союзу в умовах європейської міждержавної інтеграції»* здійснюється аналіз причин, передумов і підґрунтя муніципальної реформи в державах-членах Європейського Союзу в умовах європейської міждержавної інтеграції та в Україні, порівняння і систематизація, виокремлення позитивних і негативних тенденцій.

Наголошується, що комплексне науково-практичне дослідження впливу європейських правових стандартів на проведення внутрішніх муніципальних реформ передбачає необхідність першочергового визначення об'єктивних і суб'єктивних причин конфліктних конституційно-правових питань модернізації місцевого самоврядування, які детермінують відповідне конституційно-правове регулювання розвитку системи місцевого самоврядування, визначення нормативними положеннями установчих договорів як первинних джерел європейського права, у тому числі – в частині встановлення й регламентації практичних механізмів імплементації та реалізації європейських правових стандартів місцевого самоврядування.

Дослідження муніципальної реформи в Україні та в державах-членах ЄС свідчить про складність адаптації європейських принципів і форм до національних систем місцевого самоврядування. На підставі відповідного позитивного зарубіжного та історичного вітчизняного досвіду підкреслено, що муніципальна реформа може бути забезпечена лише через проведення системно-структурних, функціональних і організаційних реформ систем організації влади на місцях, які мають певні хронологічні рамки, конкретний юридичний зміст, мету, завдання, засоби, об'єкт і суб'єкт реформування.

Одним із шляхів вирішення проблем європейського вектору трансформації місцевого самоврядування є здійснення системних змін організації публічної влади на місцях, що має стати гаслом проведення докорінної реформи місцевого самоврядування на основі фундаментальних принципів, таких як демократизм, децентралізація та субсидіарність.

У підрозділі 2.2. *«Шляхи вдосконалення організації та функціонування місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади: досвід держав-*

членів Європейського Союзу та перспективи для України» досліджено специфіку впровадження децентралізаційних реформ у державах-членах ЄС, досвід яких є унікальним і відображає специфіку розвитку окремої країни.

З позиції завдань, що стоять перед Україною в рамках подальшого вдосконалення національної системи місцевого самоврядування, є важливим оптимально використовувати досвід держав-членів ЄС для модернізації публічного управління на засадах децентралізації, який є складним, перманентним процесом і вимагає врахування історичних, соціально-економічних і ментальних особливостей розвитку тієї чи іншої європейської країни.

Доведено, що з праксіологічної точки зору особливу увагу слід приділяти європейським країнам з традиційними децентралізованими системами. Серед важливих міжнародних правових актів Європейська Хартія залишається єдиним актом, який визначає перспективні інституційні орієнтири реформування місцевого самоврядування на засадах децентралізації в європейських країнах. Саме тому максимальна децентралізація влади є одним із головних принципів законодавства розвинених світових і європейських держав.

Визначено, що в багатьох державах-членах ЄС, включаючи Україну, яка прагне увійти в європейське співтовариство, широко впроваджуються реформи децентралізації влади як фактор реалізації муніципальної та адміністративної реформ.

У підрозділі 2.3. «Субсидіарність як основний напрям реформування місцевого самоврядування: досвід держав-членів ЄС та перспективи для України» зазначається, що основною тенденцією трансформації інституційних відносин місцевого самоврядування та органів державної влади в державах-членах ЄС останніми десятиліттями є децентралізація на основі принципу субсидіарності.

Встановлено, що на сучасному етапі формування ефективного місцевого самоврядування принцип субсидіарності проявляється в кожній країні тією чи іншою мірою, при цьому в історико-правовому вимірі субсидіарність уявляє собою пошук балансу між двома діалектичними протилежностями – самоврядуванням (місцевим, регіональним) і державою.

Обґрунтовано, що на формування органів місцевого самоврядування й управління впливає ряд факторів. По-перше, становлення муніципальної системи в державах-членах ЄС здійснюється на тлі загальносвітових тенденцій у даній сфері. Головними з них є зростання ролі територіальних органів, зближення двох основних типів муніципальних систем (англосаксонської та європейської), укрупнення муніципальних одиниць і зміцнення їх апарату, регіоналізація. По-друге, в цих державах місцеве самоврядування будується за принципом децентралізації, який втілюється організаціями місцевого самоврядування, протистоїть тенденціям централізації та створює механізм узгодження місцевих інтересів із загальнодержавними.

Розділ 3 «Напрями, результати та перспективи реалізації муніципальної реформи в Україні у контексті європейської міждержавної інтеграції» містить два підрозділи.

У підрозділі 3.1. «Напрямки та результати муніципальної реформи в Україні на підставі досвіду держав-членів Європейського Союзу» на підставі накопиченого досвіду реалізації муніципальної реформи в державах-членах ЄС автор звертає увагу на низку концептуальних проблем теорії та практики щодо реформування місцевого самоврядування, розв'язання яких має істотне значення у процесі формування перспективної моделі місцевого самоврядування в новітній українській державності.

Визначено, що з метою адаптації до європейських стандартів місцевого самоврядування, Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні передбачається здійснення масштабних перетворень, які зачіпають практично всі аспекти функціонування інституту місцевого самоврядування – систему органів, територіальні, економічні основи місцевого самоврядування, повноваження, функції місцевої влади і форми здійснення населенням місцевого самоврядування, можливості державного контролю за діяльністю інституту місцевого самоврядування. Такий комплекс заходів, який прийнято позначати терміном «муніципальна реформа», фактично відображає реалізацію зазначених у Концепції процесів реформування місцевого самоврядування.

На підставі дослідженого нормативно-правового матеріалу та доктринальних позицій зазначається, що сучасний етап і подальші напрями муніципальної реформи повинні передбачати узгодження інтересів між державою та територіальною громадою, – в першу чергу йдеться: про вироблення узгодженої позиції та підходів підтримки сприятливого життєвого середовища для громадян на місцевому рівні; про узгодження проблем правового та інституційного характеру; про узгодження реформ у різних сферах з реформуванням системи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою держави, що виявляється в ухваленні відповідних нормативно-правових актів як центрального, так і локального рівнів національної системи права.

У підрозділі 3.2. «Сучасний стан та перспективи формування ефективного місцевого самоврядування в Україні в умовах європейської міждержавної інтеграції» здійснено спробу систематизувати пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового та інституційного забезпечення муніципальної реформи в Україні, особливо на етапі її практичного впровадження в умовах європейської міждержавної інтеграції.

Проаналізовано особливості завершального етапу муніципальної реформи – розвитку оновлених положень у сфері місцевого самоврядування в законодавстві у контексті ухвалення відповідних нормативно-правових актів як центрального, так і локального рівнів національної системи права, які мають забезпечити правові основи побудови системи місцевого самоврядування в нашій країні на принципах і нормах Європейської Хартії місцевого самоврядування, а також розвивати основні правові ідеї та принципи Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. По суті, цей етап муніципальної реформи обумовлюється суспільними

потребами формування за європейськими стандартами та принципами (субсидіарності й децентралізації) ефективного місцевого самоврядування.

Запропоновано виокремити такі рівні правового забезпечення муніципальної реформи:

- перший рівень характеризує інституційні перетворення, пов'язані з системними реформами місцевого самоврядування, що своєю чергою повинні призвести до внесення необхідних змін до чинної Конституції;

- другий рівень характеризується законодавчо-спеціалізованими перетвореннями у сфері місцевого самоврядування, які призведуть до прийняття нової редакції Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про центральні органи виконавчої влади» та іншого спеціалізованого законодавства, відсутність якого унеможливує повноцінне та ефективне функціонування системи місцевого самоврядування;

- третій рівень характеризується законодавчо-галузевими перетвореннями, які опосередковано зачіпають сферу місцевого самоврядування та пов'язані із внесенням змін до законодавства у сферах бюджетної, податкової, земельної політики, охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, житлово-комунального господарства, цивільного захисту.

На думку автора, досягнення мети муніципальної реформи неможливе без комплексного та системного правового забезпечення реформування місцевого самоврядування, яке принципово має бути засновано на ідеології цілісності та на якісно новому алгоритмі конституційно-правового регулювання правовідносин у сфері місцевого розвитку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило отримати нове вирішення наукового завдання щодо формування науково-практичної парадигми реформування місцевого самоврядування в Україні з урахуванням практичного досвіду держав-членів ЄС, сучасних реалій організаційно-правових проблем муніципальної реформи та з визначенням тенденцій подальшого формування ефективного місцевого самоврядування в Україні. Врахування досвіду процесів становлення, розвитку та трансформації місцевого самоврядування, які відбувалися в Україні (з моменту її становлення як суверенної незалежної держави з 1991 р.), та на основі аналізу сучасного етапу реформування місцевого самоврядування, яке надало можливість визначити тенденції подальшої реалізації муніципальної реформи, дозволяє підвести підсумки та зробити ряд висновків:

1. Встановлено, що «муніципальна реформа» – це доволі складне, багатогранне явище, яке відображає певний рівень загальнотеоретичної правової думки, особливості стану муніципально-правової науки, стану законодавчих і концептуальних розробок з цього питання, на основі узагальнення яких можна розглянути її в різних практично-прексеологічних дискурсах і оцінити цей феномен з точки зору форми, змісту й суті:

1) визначено, що «муніципальна реформа» за своїм змістом є комплексом організаційно-правових заходів, які призводять до суттєвих змін у системі місцевого самоврядування й обумовлюються суспільними потребами формування за європейськими стандартами та принципами (субсидіарності й децентралізації) ефективного місцевого самоврядування з метою задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад;

2) визначено, що «муніципальна реформа» за формою являє собою зміни, що проводяться в рамках конституційної модернізації системи місцевого самоврядування, мета яких – оновлення або створення нових інституцій, що створюють умови для перетворення суспільних відносин на локальному рівні на сучасних засадах визначення європейських принципів децентралізації, демократії та прав людини;

3) визначено, що «муніципальна реформа» – це, по суті, процес кардинальної, зазвичай тривалої за часом трансформації змісту та форм відповідних сторін суспільного життя на місцевому рівні, муніципально-правових інститутів, окремих структур системи місцевого самоврядування, без порушення при цьому їхніх принципових засад.

2. Встановлено, що муніципальна реформа в системному вдосконаленні місцевого самоврядування передбачає послідовну реалізацію взаємопов'язаних і взаємообумовлених заходів, з метою створення умов для розвитку територіальної громади як однієї з форм участі населення у здійсненні місцевого самоврядування та підвищення вкладу територіальної громади в соціально-економічний розвиток держави. Основними ознаками муніципальної реформи є такі:

- має конкретний юридичний зміст, що становить удосконалення, трансформацію та модернізацію суб'єкта й об'єкта реформи;

- має мету – поліпшення якості життя населення, що вимагає зміцнення основ місцевого самоврядування, вдосконалення форм і методів діяльності. Запропоновані муніципальною реформою нововведення спрямовані на забезпечення розвитку суспільства, тобто вона виступає як прояв загальної тенденції до прогресу в суспільному житті кожної людини;

- муніципальна реформа повинна мати характер поступального, поетапного, еволюційного процесу – не разового заходу, а системи заходів (для кожного заходу має бути визначена мета і завдання, терміни, відповідальні виконавці), яка не знищує позитивних цінностей існуючої системи місцевого самоврядування, але кардинально змінює та вдосконалює її структуру в цілому й окремі інститути зокрема;

- муніципальна реформа – це цілеспрямований процес, який має вольовий характер активних дій, спрямованих на вдосконалення всіх елементів системи місцевого самоврядування;

- муніципальна реформа має хронологічні рамки.

3. Застосування методологічних підходів до пізнання широкої емпіричної бази предмету дослідження дозволило визначити детермінанти суб'єктно-об'єктного складу муніципальної реформи. На підставі аналізу специфіки

муніципальної реформи як різновиду правової реформи автор дійшов висновку про діалектичне поєднання суб'єкта й об'єкта цієї реформи: спеціальний суб'єкт – територіальна громада, спеціальний об'єкт – питання місцевого значення. Такий підхід дозволить синтезувати статичні елементи (дослідження територіальної громади як системного суб'єкта, тобто його поняття, мети створення, структури, елементів і зв'язку з органами місцевого самоврядування, механізмів функціонування та розвитку) й динамічні (процес залучення населення до вирішення питань місцевого значення), апелювати до ефективного місцевого самоврядування як до сфери надання мешканцям територіальних громад якісних публічних послуг.

4. У генезі реформування місцевого самоврядування, що здійснюється в Україні з моменту її становлення як суверенної незалежної держави, виокремлюються п'ять етапів: 1) перший етап (1990-1993 рр.) – трансформація системи місцевого самоврядування радянських зразків за такими принципами, як визнання місцевого самоврядування, свобода дій органів місцевого самоврядування в межах їх повноважень, врахування думки населення при зміні території місцевого самоврядування, самостійність місцевих органів при вирішенні питань щодо його внутрішніх структур, розподіл повноважень місцевого самоврядування на власні й делеговані, фінансові гарантії; 2) другий етап (1994-1995 рр.) трансформаційних процесів пов'язується з конституціоналізацією місцевого самоврядування, тобто закріплення цього конституційно-правового інституту в чинному тоді Конституційному договорі 1995 р.; 3) третій етап (1996-2004 рр.) – характеризується прийняттям 28 червня 1996 року Конституції України, закріплення в ній основоположних засад здійснення влади на місцях і системи місцевого самоврядування в Україні, що дало поштовх до розвитку українсько-європейських відносин шляхом ратифікації Європейської хартії місцевого самоврядування (1997 р.), що вплинуло на подальші трансформаційні процеси системи місцевого самоврядування за європейськими стандартами; 4) четвертий етап (2004-2014 рр.) – започатковано першу спробу конституційної модернізації місцевого самоврядування шляхом прийняття законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування (реєстр. № 3207-1); 5) п'ятий етап (2014-по теперішній час) – новий період в сучасній реформі місцевого самоврядування на засадах децентралізації та субсидіарності, характеризується прийняттям 1 квітня 2014 року Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні з метою закріплення єдиних напрямків державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування та механізмів її реалізації, яка, по суті, є програмою дій, тим механізмом, який сприятиме здійсненню реформи місцевого самоврядування, мета якої – забезпечення життєво важливих інтересів кожного громадянина.

5. Виходячи з концептуально-методологічних засад, можна констатувати, що: 1) у формально-юридичному розумінні, «концепція» муніципальної реформи – це базовий документ, з урахуванням якого будуть розроблятися нормативні правові акти у сфері місцевого самоврядування з метою

найповнішого забезпечення прав та законних інтересів територіальної громади; 2) у практично-практичному (прикладному) прояві «концепція» муніципальної реформи уявляє собою систему заходів, спрямованих на реалізацію довгострокових пріоритетів, цілей, завдань, напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування.

6. Встановлено, що під впливом європейських стандартів місцевого самоврядування чинне українське законодавство у сфері правового забезпечення здійснення муніципальної реформи трансформується за допомогою міжнародно-правових і національних способів впровадження, які полягають: по-перше, у створенні умов для належної імплементації та гармонізації європейських стандартів місцевого самоврядування; по-друге, в можливості їх впливу на виконання міжнародних зобов'язань, зокрема реформування місцевого самоврядування за європейськими стандартами.

Комплексне науково-практичне дослідження змісту впливу європейських правових стандартів дозволяє стверджувати, що воно є одним із проявів процесів у сфері місцевого самоврядування, а наслідками цих процесів є проведення системних, структурних, функціональних та організаційних реформ систем організації влади на місцях. Не зважаючи на інтеграційний процес у ЄС щодо спільного міждержавного обрання вектору регулювання в сфері місцевого самоврядування, кожна держава обирає власний шлях реформування місцевого самоврядування, тобто залишає за собою беззаперечне пріоритетне право обрання конкретної політики в окремо взятій сфері, зберігаючи свою незалежність та суверенність у вирішенні внутрішньодержавних питань.

7. На підставі проаналізованого досвіду муніципальних реформ в умовах європейської міждержавної інтеграції резюмовано, що національна система місцевого самоврядування зазнала в обов'язковому порядку трансформаційних процесів, відповідно до норм Європейської хартії місцевого самоврядування, а саме: розмежування повноважень між рівнями публічної влади; оптимізації функцій органів місцевої влади та підвищення якості наданих послуг; фінансово-економічного забезпечення повноважень; стратегічного управління розвитком територіальної громади й оцінки ефективності діяльності органів місцевого самоврядування.

8. Доведено, що муніципальна реформа є однією з провідних реформ у багатьох державах-членах ЄС, включаючи Україну, яка прагне увійти до європейського співтовариства, що обумовлюється суспільними потребами формування ефективного місцевого самоврядування за європейськими стандартами та територіальної організації влади за принципами субсидіарності й децентралізації. З практичного точки зору особливу увагу слід приділяти європейським країнам з традиційними децентралізованими системами. В результаті запозичення чи орієнтації на парадигмальний базис формування ефективного місцевого самоврядування розвинених держав-членів ЄС в умовах децентралізації влади, актуальним для України є досвід:

1) західно-європейських країн (Великобританія, Франція, Італія, Іспанія) після впровадження демократичної децентралізації у Великій Британії, де надання соціальних послуг було децентралізовано з метою наближення їх до

місцевого населення. В деяких державах-членах ЄС (Франція, Італія, Іспанія) контрольні функції префектів щодо діяльності органів місцевого самоврядування було скасовано або суттєво послаблено;

2) східно-європейських країн (Болгарія, Польща), що передбачає комплекс заходів з організації управління на місцевому рівні, головною метою яких є поступовий перехід від адміністративної децентралізації до демократичної децентралізації, спрямований на передачу повноважень органів державної влади органам місцевого самоврядування, створення інституційних умов для забезпечення спроможності місцевого самоврядування;

3) північно-європейських країн (Данії, Норвегії, Фінляндії і Швеції), де процес децентралізації спрямовано на посилення місцевого та регіонального самоврядування. Досить актуальною для формування децентралізаційних процесів в Україні є модель місцевого самоврядування в північно-європейських країнах, яка базується на принципах децентралізації та субсидіарності, законодавчо визначаються лише повноваження органів державної влади, а решту питань відносять до компетенції органів місцевого самоврядування;

4) країн Балтії (Естонія, Литва, Латвія), де було ліквідовано радянський тип організації місцевої влади і почалося формування місцевого самоврядування. Метою всього реформування місцевої влади в країнах Балтії є наближення до європейських стандартів формування ефективного місцевого самоврядування, притаманних системам місцевого самоврядування більшості демократичних держав Західної Європи: визначення статусу місцевих органів влади в національних конституціях і законодавчих актах, реалізація положень Європейської хартії місцевого самоврядування, розмежування повноважень державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, запровадження принципів субсидіарності та повсюдності місцевого самоврядування; підвищення рівня прозорості й ефективності в управлінні публічними фінансами, відповідні зміни міжбюджетних відносин; надання якісних послуг населенню.

9. Доведено, що другий етап реалізації Концепції характеризується вдосконаленням механізмів стимулювання органів місцевого самоврядування з метою ефективного здійснення їх повноважень і створення максимально сприятливих умов для комплексного соціально-економічного розвитку місцевого самоврядування. Сутністю «місцевого розвитку» чи «розвитку територіальних громад» є створення максимально можливих комфортних умов для проживання мешканців населеного пункту – села, селища, міста, об'єднаної територіальної громади, – починаючи з територіальної доступності, що передбачає надання послуг на території громади, де проживає особа. Поняття «розвиток територіальних громад» – це процес безперервного зростання впродовж наперед заданого шляху. Відзначимо, що розвиток громад означає більше, ніж економічний розвиток. Процес створення ефективного місцевого самоврядування та подальшого його розвитку багато в чому залежить від наявності широкого комплексу необхідних нормативно-правових актів, які забезпечують правову, організаційну та економічну основу самоврядування.

10. Подано системні пропозиції щодо удосконалення законодавчо-нормативного та інституційного забезпечення муніципальної реформи в Україні, особливо на етапі її практичного впровадження в умовах європейської міждержавної інтеграції, за такими напрямками:

1) формування нової територіальної основи для діяльності органів влади на рівні громад і районів (внесення змін до Конституції України щодо децентралізації державної влади та посилення конституційно-правового статусу місцевого самоврядування, а також зміни деяких положень Основного Закону щодо адміністративно-територіального устрою; розроблення та прийняття базового закону «Про засади адміністративно-територіального устрою», що дозволить системно завершити децентралізацію в Україні);

2) забезпечення подальшої децентралізації та передачі повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування, розмежування їх за принципом субсидіарності (розробити та прийняти нову редакцію Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про центральні органи виконавчої влади», унормувавши забезпечення формування ефективного місцевого самоврядування за принципом децентралізації та перерозподіл повноважень між державними органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування на засадах субсидіарності);

3) створення належної ресурсної бази для здійснення повноважень органів місцевого самоврядування (розроблення та прийняття Закону України «Про фінансові основи місцевого самоврядування в Україні» з урахуванням норм Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Бюджетного та Податкового кодексу, який регулює фінансово-економічну основу місцевого самоврядування, порядок надання органам місцевого самоврядування окремих державних повноважень, порядок передачі державної власності в комунальну власність, оптимізацію міжбюджетного регулювання);

4) упорядкування системи державного контролю та нагляду за законністю діяльності органів місцевого самоврядування (розробити та прийняти нову редакцію проекту Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», який передбачав би зменшення заходів та упорядкування системи державного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування);

5) розвиток форм прямого народовладдя: виборів, референдумів (розроблення та прийняття проекту закону «Про місцевий референдум»; внесення змін до Закону України «Про місцеві вибори» щодо забезпечення представництва громадян у раді громади, а також територіальних громад – в районних та обласних радах; розроблення рекомендацій щодо статуту територіальної громади).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бойко Ю.В. Реформування місцевого самоврядування в Україні в контексті європейської інтеграції: теоретичні та прагматичні питання. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2010. Випуск 47. С. 182-188.

2. Бойко Ю.В. Становлення та розвиток сучасних концепцій місцевого самоврядування в Україні та країнах-членах ЄС. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2010. Випуск 49. С. 185-191.

3. Бойко Ю.В. Визначення концептуальних засад проведення муніципальної реформи в Україні: порівняльно-правовий аналіз. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2014. Випуск 7. С.148-157.

4. Бойко Ю.В. Європейські стандарти локальної демократії як важливий чинник муніципальної реформи в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2014. Випуск 27. Т. 1. С. 83-87.

5. Бойко Ю.В. Циклаурі О.Б. Європейський досвід організації місцевого самоврядування у контексті муніципальної реформи в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Право. 2014. Випуск 8. С.77- 87.

6. Бойко Ю.В. Проблеми реалізації муніципальної реформи у контексті створення об'єднаних громад: сучасні підходи та перспективи. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Право. 2016. Випуск 11. С. 78-87.

7. Бойко Ю.В. Трансформація компетенції органів місцевого самоврядування у сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції. *Economic and law paradigm of modern society*. 2016. № 2. С. 145-149.

8. Камардіна Ю.В. Історико-правовий аналіз становлення, розвитку та трансформації системи місцевого самоврядування в незалежній Україні. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 31-39.

9. Камардіна Ю.В. Проблеми законодавчого визначення юридичної категорії «питання місцевого значення» в контексті муніципальної реформи в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Випуск 2 (27). С. 20-25.

10. Бойко Ю.В. Деякі аспекти законодавчого забезпечення місцевого самоврядування України в умовах євроінтеграції. *Закарпатські правові читання: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів (29-30 квітня 2010 року, м. Ужгород): У 2-х томах/ за заг. ред. Ващука Ф.Г., Трачука П.А.; ред. кол.: Ф.Г. Ващук, Ю.Л. Бошицький, В.В. Росул та ін. Ужгород: ЗакДУ, 2010. Т. 1. С. 167-169.*

11. Бойко Ю.В. Правові проблеми розвитку фінансової основи місцевого самоврядування в Україні. *Наука і вища освіта: Тези доповідей учасників XVIII Міжнародної наукової конференції студентів і молодих учених (22-23 квітня 2010р., м. Запоріжжя): у 4 томах / Класичний приватний університет. Запоріжжя: вид-во КПУ, 2010. С. 140-141.*

12. Бойко Ю. В. Концептуальні основи побудови механізму організаційно-правового забезпечення муніципальної реформи в Україні. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конф. студентів, аспірантів і молодих учених (15 березня 2013 р.) / за заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь: МДУ, 2013. С. 31–33.*

13. Бойко Ю.В. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування у процесі становлення місцевої демократії в Україні. *Сучасний розвиток*

державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених 14 березня 2014 р. / за заг. ред. К. В. Балабанова Маріуполь: МДУ, 2014. С. 7-11.

14. Бойко Ю.В. Муніципальні права особи та громадянина у контексті європейської міждержавної інтеграції. *Нові виміри прав людини: юридичні, філософські, політичні аспекти:* зб. наук. праць. Львів: Громадська організація «Львівський центр міжнародного права та прав людини», 2014. Випуск 3. С.15-18.

15. Бойко Ю.В. Сучасні підходи до здійснення реформування місцевого самоврядування: досвід зарубіжних країн. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики:* Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (13 березня 2016)/ за заг. Редакцією К.В. Балабанова. Маріуполь: МДУ. 2015. С. 19-21.

16. Бойко Ю.В. Сучасні підходи та перспективи створення об'єднаних громад в Україні. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики:* Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (11 березня 2016)/ за заг. редакцією К.В. Балабанова. Маріуполь: МДУ. 2016. С. 13-16.

17. Бойко Ю.В. Формування спроможних територіальних громад в умовах реалізації муніципальної реформи в Україні. *Európska tradícia v medzinárodnom práve: uplatňovanie ľudských práv: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie (6-7máj).* Bratislava, Slovenská republika, 2016. С. 84-87.

АНОТАЦІЯ

Камардіна Ю. В. Муніципальна реформа в Україні та державах-членах Європейського Союзу в умовах європейської міждержавної інтеграції: порівняльно-правове дослідження. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. – Інститут законодавства Верховної Ради України – Київ, 2020.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню теоретико-правових і практичних аспектів реалізації муніципальної реформи в Україні та державах-членах Європейського Союзу в умовах європейської міждержавної інтеграції. У роботі розглянуто концептуальні основи визначення сутності та значення муніципальної реформи, проведено аналіз правової регламентації муніципальної реформи в комплексі конституційно-правових і галузевих процесів трансформації місцевого самоврядування, визначено складові компоненти муніципальної реформи – співвідношення суб'єкта власне з об'єктом муніципальної реформи.

Розглянуто найважливіші міжнародно-правові стандарти реформування місцевого самоврядування, проаналізовано організаційно-правові проблеми

реалізації муніципальної реформи в державах-членах ЄС на засадах децентралізації та субсидіарності.

Дослідження має теоретичне і практичне значення в сучасних умовах проведення муніципальної реформи в Україні, оскільки його матеріали можуть бути широко використані в правозастосовній практиці, науково-дослідній роботі та навчальному процесі, містять системні пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового та інституційного забезпечення муніципальної реформи в Україні, особливо на етапі її практичного впровадження в умовах європейської міждержавної інтеграції.

Ключові слова: територіальна громада, місцеве самоврядування, європейська міждержавна інтеграція, децентралізація, субсидіарність, муніципальна реформа.

АННОТАЦІЯ

Камардина Ю. В. Муніципальна реформа в Україні и государствах-членах Европейского Союза в условиях европейской межгосударственной интеграции: сравнительно-правовое исследование. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.02 – конституционное право; муниципальное право. – Институт законодательства Верховной Рады Украины – Киев, 2020.

Диссертация посвящена комплексному исследованию теоретико-правовых и практических аспектов реализации муниципальной реформы в Украине и государствах-членах Европейского Союза в условиях европейской межгосударственной интеграции. В работе рассмотрены концептуальные основы определения сущности и значения муниципальной реформы, проведен анализ правовой регламентации муниципальной реформы в комплексе конституционно-правовых и отраслевых правовых процессов трансформации местного самоуправления, определены компоненты муниципальной реформы – соотношение субъекта собственно с объектом муниципальной реформы.

Рассмотрены важнейшие международно-правовые стандарты реформирования местного самоуправления, проанализированы организационно-правовые проблемы реализации муниципальной реформы в государствах-членах ЕС на основе децентрализации и субсидиарности.

Исследование имеет теоретическое и практическое значение в современных условиях проведения муниципальной реформы в Украине, поскольку его материалы могут быть широко использованы в правоприменительной практике, научно-исследовательской работе и учебном процессе, содержит системные предложения по совершенствованию нормативно-правового и институционального обеспечения муниципальной реформы в Украине, особенно на этапе ее практического внедрения в условиях европейской межгосударственной интеграции.

Ключевые слова: территориальная община, местное самоуправление, европейская межгосударственная интеграция, децентрализация, субсидиарность, муниципальная реформа.

SUMMARY

Kamardina Yu.V. Municipal reform in Ukraine and the Member States of the European Union in the context of European interstate integration: a comparative legal study. - Manuscript.

Thesis for a Candidate of Law Degree in Specialty 12.00.02 - Constitutional Law; municipal law. - Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine - Kyiv, 2020.

The dissertation is devoted to a comprehensive study of the theoretical and legal and practical aspects of the implementation of municipal reform in Ukraine and the Member States of the European Union in the context of European interstate integration. The paper considers the conceptual bases for determining the essence and importance of municipal reform, analyzes the legal regulation of municipal reform in the complex of constitutional and sectoral legal processes of transformation of local self-government, identifies the constituent components of municipal reform - the relation of the entity itself with the entity.

The most important international legal standards for the reform of local self-government are considered, the organizational and legal problems of the implementation of municipal reform in the EU Member States on the principles of decentralization and subsidiarity are analyzed.

The author offers the author's periodization of the genesis of local self-government reform in Ukraine, since the establishment of Ukraine as an independent, sovereign state with recognition of the experience of the EU Member States (positive and negative results) in the formation of effective local self-government.

The research is of theoretical and practical importance in the current conditions of municipal reform in Ukraine, since its materials can be widely used in law enforcement, research and educational process, contain systematic proposals for improving the legislative and institutional and municipal reform in Ukraine, especially the stage of its practical implementation in the context of European interstate integration.

Key words: territorial community, local self-government, European interstate integration, decentralization, subsidiarity, municipal reform.